

Esitutkintapäätöksissä annettava asianosaisohjeistus

ASIAN VIREILLETULO

Laillisuusvalvonnassani huomioni on eri yhteyksissä kiinnittynyt siihen, että poliisilaitosten välillä näyttäisi olevan eroavaisuuksia siinä, miten asianosaisia ohjeistetaan esitutkintapäätöksissä. Esille on tullut myös tapauksia, joissa asianosaisohjeissa on ollut virheellistä tietoa (esimerkiksi [OKV/1206/70/2022](#)) tai asianosaisohjeet ovat puuttuneet kokonaan.

Kanteluasiassa [OKV/1844/10/2024](#) esitutkintapäätöksessä oli todettu, että rikosepäilyä koskevan materiaalin voi toimittaa myös ”paikkakunnan syyttäjänvirastoon”, vaikka syyttäjänvirastoja ei enää vuoden 2019 jälkeen ole ollut.

Kyseisen asian yhteydessä Poliisihallitus ja Sisä-Suomen poliisilaitos totesivat antamissaan lausunnoissa, että virhe asianosaisohjeissa kyseisessä kanteluasiassa johtui ”poliisilaitoksessa käytössä olleesta esitutkintapäätösten vakiopohjasta”. Tutkinnanjohtaja totesi selvityksessään, ettei kukaan hänen käsityksensä mukaan osannut kiinnittää ohjeen oikeellisuuteen huomiota ennen apulaisoikeuskanslerin sijaisen selvityspyyntöä. Poliisihallituksen tai Sisä-Suomen poliisilaitoksen asiassa antamista lausunnoista ei ilmennyt, kuka vastaa tällaisten ”vakiopohjien” sisältämien tietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta.

Otin omana aloitteena tutkittavakseni poliisin esitutkintapäätösten asianosaisohjeistuksiin liittyvän menettelyn.

Pyysin Poliisihallitukselta selvitystä ja lausuntoa seuraavista asioista:

- Onko Poliisihallitus ohjeistanut, mitä asianosaisohjeissa tulee informoida?
- Miten asianosaisohjeistusten yhdenmukaisuudesta organisaatiotasolla on varmistuttu ja onko Poliisihallitus arvioinut, että tulisiko poliisissa käyttää yhteisiä asianosaisohjeistuksia?
- Onko Poliisihallitus kohdistanut laillisuusvalvontaa esitutkintapäätösten asianosaisohjeisiin ja jos on, mitä havaintoja se on niistä tehnyt?

SELVITYS

Poliisihallitus on antanut 28.5.2025 päivätyn lausunnon, jonka oheen on liitetty poliisilaitosten ja Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön selvitykset.

RATKAISU

Arviointi

Perustuslain (731/1999) 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Esitutkintalain (805/2011) 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin taikka 10 tai 10 a §:n nojalla sekä päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Sama koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetusta päätöksestä on ilmentävä 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta; 2) asianosaiset; 3) asia; 4) päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset; 5) päätöksen sisältö; ja 6) lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystiedot.

Esitutkintalaissa ei suoraan säädetä siitä, miten asianosaisia tulisi esitutkintapäätöksissä ohjeistaa ja missä tilanteissa ohjeistaminen on tarpeen. Esitutkintalain 11 luvun 1 §:ssä ei ole

mainintaa muutoksenhausta, mutta oikeuskirjallisuuden mukaan perustuslain 21 §:stä on johdettavissa, että päätöksessä tulee mainita, ettei siitä voi valittaa. Samoin oikeuskirjallisuudessa on mainittu, että päätöksessä tulisi mainita mahdollisuudesta kannella asian johdosta esimerkiksi päätöksentekijän esimiehille tai ylemmille laillisuusvalvojille (Satu Rantaeskola, toim. – [Esitutkintalaki - Kommentaari](#), s. 277).

Esitutkintalain hallituksen esityksen ([HE 222/2010 vp](#), s. 237–238) mukaan, jos asianosaiselle halutaan päätöksen varsinaisten tosiseikkojen lisäksi antaa esitutkintapäätöksen yhteydessä jotakin ohjausta tai neuvontaa, se tulisi pyrkiä tekemään niin, ettei ohjaus ole ymmärrettävissä ratkaisun perusteluksi. Lain esitöistä siten ilmenee, että tarkoitus on ollut jättää yksittäisen tutkinnanjohtajan harkintavaltaan se, onko päätöksen yhteydessä annettava tarvittavaa ohjausta tai neuvontaa asianosaisille.

Selvityksistä ilmenee, että poliisilaitoksilla on tutkinnanjohtajien käytössä erilaisia mallipohjia esitutkintapäätökseen ja siihen sisältyvään asianosaisohjeistukseen. Osa mallipohjista on yksittäisten tutkinnanjohtajien laatimia ja osa koko yksikön käytössä olevia mallipohjia.

Mallipohjien käyttö on varsin perusteltua. Parhaimmillaan ne yhdenmukaistavat päätöksentekoa ja varmistavat sitä, että tutkinnanjohtajat ottavat huomioon päätöksissään ja niiden perusteluissaan tarvittavat tiedot. Samanaikaisesti niiden käyttö sisältää kuitenkin riskin myös siitä, että mallipohjien tekstit ja siinä oleva asianosaisohjeistus kopioidaan tutkinnan päätökseen ilman kunnollista arviota siitä, onko ohjeistus tarpeellinen tai asianmukainen nimenomaan kyseiseen tapaukseen nähden. Kaikissa rikosasioissa ei ole esimerkiksi asianomistajaa. Esitutkintapäätöksen laadinnassa tulee aina yksittäisen tutkinnanjohtajan harkita, minkälaista ohjeistusta annetaan.

Asiassa saadut selvitykset vahvistavat havaintoni siitä, että esitutkintapäätösten asianosaisohjeistuksissa on poliisilaitosten välillä eroja. Poliisihallitus on lausunnossaan todennut, että poliisiyksiköiden sisäisissä laillisuusvalvontatarkastuksissa on havaittu, että asianosaisia ohjeistetaan esitutkintapäätöksissä eri tavoilla. Osassa ohjaus on kiitettävää ja osassa päätöksistä ohjeistukset ja neuvonta puuttuvat kokonaan. Lausunnossa on todettu poliisiyksiköiden havahtuneen yhtenäisen kirjaustavan puutteeseen ja pyrkivän korjaamaan tilannetta koulutuksen ja poliisiyksiköiden sisäisten laillisuustarkastusten avulla.

Poliisihallituksen poliisitoimintayksikkö viittaa saamaansa selvitykseen ja toteaa, että se mitä asianosaisohjeistusta tarvitsee antaa, on hyvin tilannesidonnaista, eikä yksittäin vakiopohja ole välttämättä käyttökelpoinen kaikkiin tilanteisiin. Useampi poliisiyksikkö on kuitenkin peräänkuulluttanut tarvetta yhtenevälle ohjeistukselle yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.

Selvitysten perusteella useimmiten päätöksen antamisen yhteydessä annetaan neuvontaa ainakin mahdollisesta asianomistajan omasta syyteoikeudesta sekä siitä, ettei päätökseen voi hakea muutosta valittamalla. Eroja vaikuttaa olevan sen sijaan ainakin siinä, onko päätöksen yhteydessä kerrottu asianomistajan mahdollisuudesta kääntyä syyttävaviranomaisen puoleen, joka voi esitutkintalain 5 luvun 2 §:n nojalla määrätä esitutkinnan aloitettavaksi. Lisäksi eroja on siinä, onko asianosaisohjeistuksessa yksilöity kanteluita käsittelevät tahot. Joissain mallipohjissa asianosaiselle on kerrottu myös mahdollisuudesta saada rikosasiaan liittyvää neuvontaa esimerkiksi Rikosuhripäivystyksestä.

Hallintolain 2 luvussa säädettyihin hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluu muun ohella hallintolain 8 §:ssä säädetty neuvontaperiaate, jonka mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkaalleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa.

Vaikka hallintolakia ei sen 4 §:ssä olevan soveltamisalarajauksen perusteella sovelletakaan esitutkintaan, on hyvän hallinnon periaatteiden soveltaminen soveltuvin osin myös esitutkintapäätöksissä omiaan turvaamaan kansalaisten asianmukaista kohtelua ja lisäämään kokemusta esitutkintaviranomaisen toiminnan asianmukaisuudesta. Neuvontavelvollisuuden voidaan katsoa olevan osa perustuslain 21 §:ssä säädettyä hyvän hallinnon takeita koskevaa vaatimusta. Päätöksissä annettava asianosaisohjeistus saattaa käytännössä myös vähentää asianosaisten yhteydenottoja poliisiin päätöksenteon jälkeen ja siten keventää hallinnon työmäärää.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Poliisihallituksen poliisitoimintayksikkö on lausunnossaan todennut, että rikostorjunnan vastuualue valmistelee parhaillaan tarkempaa ohjeistusta esitutkintapäätösten laadintaa koskien toimintatapojen ja menettelyjen yhtenäistämiseksi. Tässä yhteydessä Poliisihallitus tulee antamaan poliisiyksiköiden käyttöön myös erilaisten esitutkintapäätösten mallipohjat, joissa on myös erikseen omat osionsa asianosaisten ohjeistamiselle. Poliisihallitus tulee ohjeistamaan yksiköitä myös siitä, että yksiköiden käytössä olevia mallipohjia tulee tarkastella kriittisesti ja huolehtia päätöksenteon yhteydessä aina siitä, että yksittäinen päätös, sen perustelut ja siihen liittyvä ohjeistaminen laaditaan aina tapauskohtaisesti yksittäiseen asiaan ja päätöksen laatuun perustuvalla harkinnalla.

Edellä mainitut Poliisihallituksessa vireillä olevat toimenpiteet huomioon ottaen asia ei anna tässä vaiheessa aihetta muuhun toimenpiteisiini kuin siihen, että saatan päätöksessäni esittämäni käsitykset Poliisihallituksen tietoon.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki